

Gróf Széchenyi Ödön, a magyar mágnás és a török főúr ^[1]

„Szemeink előtt elvonul eredményes munkásságának képe s megremeg a szívünk, ha arra gondolunk, hogy nincs többé. [...] Minden tűzoltót, aki egyszer vele találkozott, örökre magához bilincselte. Szinte elfeledtük, hogy a nagynevű magyar mágnás a török főúr, a hatalmas tábornagy van velünk. [...] és az itt maradt generáció nem tehet mást, mint folytatja az építő munkát ott, ahol ő abbahagyta, abban az irányban, amint ő megkezdte és azzal a célzattal, amivel ő akarta: nagyvá tenni a tűzoltói munkával is édes hazánkat, Magyarországot.”

Korai évek

Széchenyi Ödön gróf a „legnagyobb magyar”, gróf Széchenyi István másodikfőú fia 1839. december 14-én, Pozsonyban született. Bátyja, Béla földrajztudós és geológus volt, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, jeles Ázsia-kutató, aki 1878-1879-ben Lóczy Lajossal a tibeti fennsíkot tanulmányozta.



GRÓF SZÉCHÉNYI ÖDÖN
1862.

Ödön gróf Nagycenken élt, neveltetése megfelelt társadalmi helyzetének. *Bártfai Szabó László* (1880-1964), a család történetéről írt háromkötetes munkájában (A sárvár-felsővidéki gr. Széchenyi család története, I-III. (Bp., 1911-1926) így ír róla: „rakoncátlan fiú, sok baj van a neveltetésével [...] szülői viszont elkényeztetik. Különcségre hajlik [...] nem volt, aki féken tartsa”. Tanítói, nevelői nem tudtak rá hatni, mert „nem a serdülő, az oktatásra és vezetésre szoruló gyermeket látták benne, hanem a nagy Széchenyinek a fiát”. Tanulmányait Sopronban és Nagycenken a szülői házban végezte. Kíválóan beszélt franciául, németül, angolul, olaszul, törökül, ismerte a latin és a görög nyelvet. Nyolcéves korától apja nincs mellette, a szabadságharc bukásakor alig volt kilenc éves. Édesapját sokat látogatta a dőblingi gyógyintézetben, aki figyelmét a sportokra terelte, és fenntartotta benne a sportok iránti állandó érdeklődést. Apja tanácsára sokat utazott, hogy világot lásson. Széchenyi István 1858. október 25-én Döblingből, Tasner Antalhoz írt levelében írja, hogy „Ödön tengerész kíván lenni! Én nem bánom. Mi is lehetne más? Kossuth, ha megtudja, örülni fog, hogy praktikus buzdítása: „Tengerre magyar!” - fiamon is fogott.” Ödön gróf szeretett utazni, tervei között szerepelt egy hajóút Japánba is, amit valószínűleg édesapja hirtelen halála miatt nem valósíthatott meg.

Korán megmutatkozott kiváló műszaki érzéke és érdeklődése az újdonságok iránt, különösen a hajózás és a gépészet érdekelte. Mindenben kiváló akart lenni, méltó a „legnagyobb magyar” fiához.

1860. április 8-án édesapja meghalt. Pestre költözése előtt Nagycenken olyan mély behatás érte, ami egész további életét meghatározta. 1860. szeptember 2-án tűz ütött ki, mely nyolc házat és gazdasági épületet hamvasztott el. A korabeli újsághír szerint „A nagy Széchenyi Istvánnak egyik fia, Ödön [...] legott a szerencsétlenség színhelyére sietett, s a nemes szívű grófok elsősk voltak az oltók között, magukat veszélynek téve ki úgy, hogy gróf Széchenyi Ödön ruhája testén égni kezdett. Ők azonnal

intézkedtek, hogy némileg enyhítsék a szerencsétlen károsultak nyomorát. Ugyanaznap Fertőszentmiklóson is tűz ütött ki, melynek 98 ház lett martaléka. A derék Ödön gróf itt is azonnal megjelent [...] Ő itt is tett a lehetőségig, magának pedig kenyérral látta el a számos éhezőt.” Mint önkéntes tűzoltó átesett a „tűzkeresztiségen”, és bizonyára felöltött benne a lehelősságok megszervezésének gondolata is.

1861-ben Pestre költözött, és mint kalandokat kereső, nyughatatlan fiatalember lépett a közélet színterére. A kor azonban nem kedvezett a „legnagyobb magyar” rebellisként számon tartott fiának. Titkosrendőrök figyelték útjait, s igyekeztek személyét befektíteni. A róla készült rendőri jelentésekből következtetni lehet arra, hogy miért nem sikerült közéleti terveinek többségét megvalósítania.

Közéleti szerepvállalása

Politikai szerepvállalását az abszolutizmus hatalmi berendezkedése lehetetlenné tette. Közéleti tevékenységet csak különböző egyesületekben folytathatott, ezek közül sokan kérték fel - fiatal kora ellenére - alapítónak, közreműködőnek, a vonzó Széchenyi név előnyeinek reményében.

Szerény kezdeményezésekkel ugyan, de részt vett a közéletben. 1861 és 1863 között öt egyesület, egyet és társulat vezetésében vállalt szerepet. Az osztrák kormány felismerte az egyesületekben rejlő erőt, látta, hogy az összefogja a magyarságot, ezért minden tőle telhető eszközzel igyekezett azok működését megakadályozni. Mindez nem szegte Széchenyi kedvét. Kezdeményezője és alapító tagja lett az Első Magyar Utazási Társaságnak, bár érdemi tevékenységet csak kevésbé fejthetett ki. Sikeresebb volt a Budapesti Hajós Egylet megalapítása, melyet még édesapja, Széchenyi István honosított meg hazánkban. Ennek választmányi tagjaként, majd igazgatójaként népszerűsítette az evezősporthat. A Budai Népszínház támogatására alakult segélyező bizottság elnökeként a fenntartás érdekében fáradozott, kevés eredménnyel. Kezdeményezte a Magyar Kereskedelmi és Iparegylet létrehozását, melyet a Helytartótanács nem engedélyezett. Az Országos Magyar Kertészeti Társulat, amelynek 1862. augusztus 23-ai közgyűlése Széchenyit, mint hatalmas kiterjedésű földbirtokos urát, ahol a kertészetet és a gyümölcsstermesztést folytatni lehet, megválasztotta az igazgató választmány egyik tagjává. Ödön grófnak azonban nem volt érzéke a gazdálkodáshoz, s édesapjának birtokait sem osztották meg, így hathatós tevékenységet ez ügyben nem fejthetett ki.

A tűzoltóság megszervezése

1862-ben Londonban rendezték meg a harmadik nemzetközi világkiállítást, ahol Széchenyi Magyarországot kormánybiztosként képviselte. E minőségében mindent elkövetett, hogy a magyar kiállítási tárgyak „a nemzet méltóságának megfelelő jó helyre jussanak”. Öthetes londoni kiküldetése döntő hatással volt egész életére, mert ott-tartózkodásán arra használta fel, hogy megismerje az akkor már hírneves londoni tűzoltó gárdát, a „Fire Brigade”-t. A legjobb ajánlólevelekkel szolgálatra jelentkezett Shaw Eyre Massey parancsnoknál, aki csak akkor a feltétellel vette fel a gróft, ha minden tűzoltói és azzal kapcsolatos egyéb munkát (pl. takarítás) is elvégez, és semmi alól nem vonja ki magát. A gróf megkedvelte magát, és a tüzeseteknél tanúsított önfeláldozó munkával kívívta nemcsak a kapitány, hanem a tisztikar elismerését és megbecsülését is. A miniszterelnök és az angol főnemesek nem győzték magasztalni a gróf kitaró, lankadatlan szorgalmát és munkáját, s elismerésüket fejezték ki, mivel tudták, hogy „házaja érdekében tanul és dolgozik”.

A hazafel vezető úton „egy láda könyvet hozott magával”, majd néhány francia és német várost meglátogatva tanulmányozta az ottani tűzvédelem helyzetét. 1862. június 7-én Béla testvérének írt levelében már jelezte: „tervem a tűzoltó egyletnek tervvázlatát kidolgozni”.

Külföldi tanulmányútjáról hazatérve megállapította, hogy „városaink, így Pest és Buda is, a külföldi nagyobb városok tűzoltói felkészültsége mögött nagyon elmaradnak”. Széchenyi megérezte, hogy milyen nagy nemzet- és vagyónvédelmi fontossága van annak, ha szervezett tűzoltó testületek állnak állandó készenlétben a tűz pusztításai ellen. A Pesti Napló 1862. december 11-ei számában és más lapokban felvilágosító cikkeket írt *A tűzoltóintézetek hasznosságáról*. „A művelt országokban jól szervezett tűzoltó intézetek várják a garázda lángokat [...] itt Pesten - a fővárosban - dacára a tűzoltó műszerek szép számának, oly hiányok vannak a készenlétre és kezelésre nézve, hogy egy okszerű beosztott és szervezett tűzoltóegyletnek létesítése a fősükséghez tartozik”.

A tűzoltóságok megalakításának kérdésével Jókai Mór is foglalkozott a Magyar Sajtó 1862. december 7-ei számában *A mai nap története* című rovatban, és a következőket írta: „Gróf Széchenyi Ödön tűzoltó társulatot alakít a fővárosban. Óhajtható, hogy ez intézmény hazánk legkisebb falujában is megvalósuljon. Ez nem parádé, amit csak mulatságra talál ki valaki utóból: hazánkban a tűzoltás rendszeresítése igazán »égető« szükség.”

Terveinek megvalósításához elsősorban ismerőseit és barátait igyekezett megnyerni. Valamennyi útkereső próbálkozása közül a „tűzoltóintézmény” körüli szervező munkája bizonyult a legsikeresebbnek. Az általa kidolgozott tervezet megvitatására 1862. december 16-ára meghívta mindazokat, akikről feltételezte, hogy támogatni fogják. 12 tagú szervező bizottságot alakított, majd 1863-ban személyesen kereste fel a tehetősebb polgárokat, kérve anyagi támogatásukat. 1865-ben kérvényt adott be a Kancelláriához, amely ezt pozitívan bírálta el, de az alapszabály kidolgozása újabb éveket vett igénybe.

1868-ban a tűzoltóság eszméjének terjesztése érdekében a szegényház előtti téren kézi tűzoltó készüléket mutatott be a közönségnek, melynek sikere hozzájárult ahhoz, hogy az emberek szimpátiáját megnyerje, és legyőzze a közönyt, a megnemértést. A gróf kitartásának híre ment az egész országban, így vidéken is sorra jöttek létre az önkéntes tűzoltó egyletek.

Az 1869 októberében tartott közgyűlésen már egyenruhában jelentek meg a tűzoltók, és a parancsnokság a gróf vezetésével kidolgozta a Nemzeti Torna és Tűzoltó Egylet tűzoltó osztályának alapszabályait, az őrtanya helyiségének kijelölésére és átengedésére kérvényt adtak be Pest város tanácsához, majd gyakorlómeisteri állást rendszeresítettek, és a Londonban vásárolt tűzoltóautóval megkezdték a kiképzést.

Az önkéntes tűzoltósággal azonban nem lehetett ellátni a tűzoltói szolgálatot, ezért Széchenyi fizetett, hivatásos tűzoltóság létrehozását indítványozta. Megszervezése körül már nem merültek fel olyan akadályok, mint az önkéntes tűzoltóságnál, s Pest város tanácsa is hamar belátta, hogy nem lehet pusztán csak az önkéntes tűzoltóságra támaszkodni. 1870. február 1-jén felállt a 12 főből álló csapat, mely az Eskü (Március 15.) téri őrségen megkezdte szolgálatát.

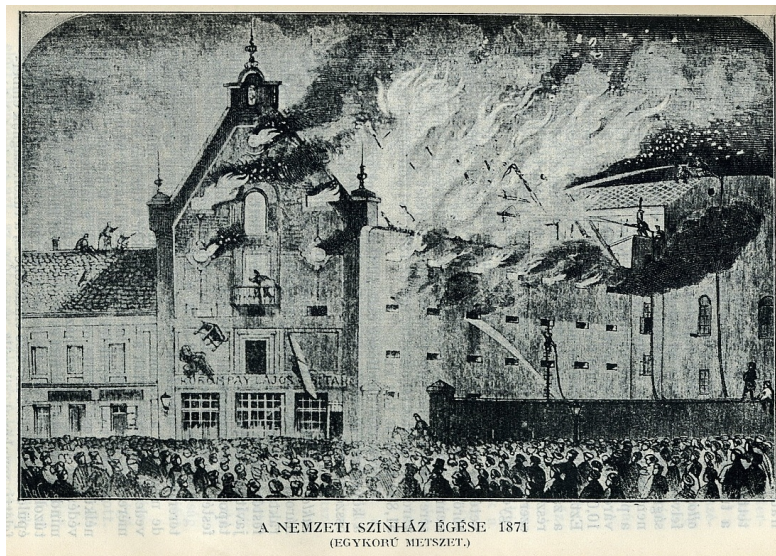
Mindkét szervezetnek, az Önkéntes és a Hivatásos Tűzoltóságnak is gróf Széchenyi Ödön lett a főparancsnoka, sőt az 1870. december 5-én megalakított Magyar Országos Tűzoltó Szövetség is elnökévé választotta.

A tűzoltó egyesületekkel kapcsolatos levéltári dokumentumokat lásd a szerző [Gróf Széchenyi Ödön, a „tűzpassa” című cikkében](#) ^[2].

Széchenyi, mint főparancsnok szinte minden tüzesetnél jelen volt, s jelenlétével fokozott munkára buzdította a tűzoltókat. A tüzesetek közül ki kell emelni a Nemzeti Színház díszletraktárának égését 1871. szeptember 13-án, amikor a tűzoltók emberfeletti munkával tudták csak megmenteni a színház épületét és a ruhatárát. A tűzoltók közül többen megsebesültek, így gróf Batthyány Elemér is, akire úszkös gerenda esett és a kezét összegegte. A tűznél megjelent gróf Andrássy Gyula miniszterelnök, aki személyesen is meggyőződött a tűzoltók önfeláldozó munkájáról. A színészek a tűzoltóság tiszteletére hálaelődást rendeztek - a *Peleskei nótáriust* játszották -, és a bevétel felét, 1107 forint 64 krajcárt eljuttatták a szervezetnek.



GRÓF SZÉCHÉNYI ÖDÖN,
MINT LONDONI TŰZOLTÓ



A NEMZETI SZÍNHÁZ ÉGÉSE 1871
(EGYKORÚ METSZET)

A tűzoltóság önfeláldozó tevékenységének híre eljutott a király fülébe is, aki a mentésben résztvevőket 1871. október 15-én „a kiűtött tűzvész továbbterjedésének rendkívüli bátorság s elszántsággal eszközölt megakadályozásáért” kitüntette. 1871. november 14-én pedig a Minisztertanács elfogadta „Ő Felsége Személye körüli miniszter” javaslatát, melyben gróf Széchenyi Ödönt „a közérdekek előmozdítása, s különösen a tűzoltás körül tanúsított buzgó és sikeres tevékenysége elismeréséül [...] a Lipótrend lovagkeresztjével” tüntette ki. **(Lásd a 7. számú forrást!)**

Az 1873. augusztus 19-én megtartott minisztertanácsi ülésen tárgyalták gróf Széchenyi Ödön budapesti tűzoltó parancsnok beadványát, melyet a miniszterelnökhöz intézett. Széchenyi folyamodványában „magát országos tűzoltó igazgatónak megfelelő díjazással” kérte kineveztetni. A folyamodványt javaslatléttel céljából továbbították a belügyminiszternek, akinek válaszára majdnem egy évet kellett várni. A belügyminiszteri előterjesztést a minisztertanács 1874. augusztus 19-én tárgyalta, a javaslatot elfogadva és érdemeit méltatva, Széchenyit „a hatáskörét szabályozó megfelelő utasítással” ellátva kinevezték, és számára évi 2000 forint fizetést és 400 forint kocsit általányt állapítottak meg. Kinevezése és díjazása elsősorban annak volt köszönhető, hogy a kormányzat felismerte, hogy az állami épületek „tűzvész elleni megvédeése érdekében némi pénzáldozat hozzászá”, mivel azok „nevezetes értéket képviselnek”. **(Lásd a 8/a. és 8/b. forrást!)**

Tény, hogy a gróf addigi hivatásos tűzoltó-főparancsnoki teendőiért semmiféle fizetést, tiszteletdíjat nem kapott, munkakörét minden javadalmazás nélkül látta el, sőt a sajátjából is sokat áldozott éveken keresztül a tűzoltóság fejlesztéséért. Ezeket az érdemeket Pest városának 1873. április 28. és 29. napján tartott közgyűlése is méltányolta, amikor „a grófnak a tűzoltósági intézmény létesítése körüli páratlan érdemeit teljes elismerésben részesítette, s ezen érdemeket a köztörvényhatósági jegyzőkönyvben megörökítette. Egyszersmind a város e feletti üdvös intézményének létesítésében teljesített költséges utazásai némi kárpótlásul részére 3000 forint tiszteletdíjat szavazott meg és utalt ki.” Ez az összeg nagy segítséget jelentett a grófnak, aki vagyonát már majdnem teljesen elköltötte, részben „szerencsétlen vállalkozásaira, költséges passzióira és a köz érdekében kifejtett munkásságára”.

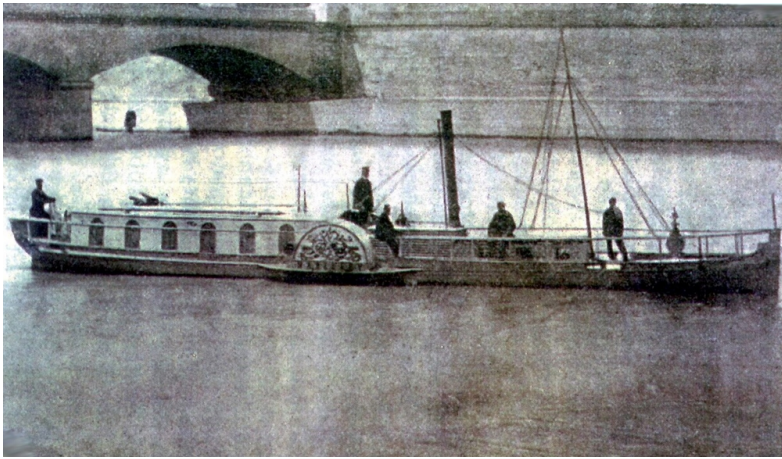
Az 1870. évi X. tc. 11. §-a alapján felállított Fővárosi Közmunkák Tanácsa egyik tagjává a tűzoltóságok megalakítása érdekében kifejtett munkássága elismeréséül Széchenyi gróftól neveztek ki. A közmunka tanács üléseit a gróf kezdetben szorgalmasan látogatta, később azonban az üléseken többnyire nem vett részt. 1874-ben pedig beadvánnyal fordult a fővárosi közmunkák tanácsához, s bejelentette, hogy „sokrendbeli teendői miatt lehetetlen reá nézve, hogy az üléseken részt vegyen, miéртis e megüstztelő állásáról kénytelen lemondani”. A kérelemmel az 1874. július 2-án megtartott ülésen foglalkoztak, és sajnálattal vették tudomásul a gróf lemondását. A lemondásról 1874. július 30-án készült minisztertanácsi ülés jegyzőkönyvét Ferenc József is tudomásul vette. **(Lásd a 9. számú forrást!)**

Vállalkozásai, tervei

A társadalmi szerepvállalások, az egyletek, köztük a tűzoltó egyesület szervezése komoly kiadást jelentettek Széchenyi Ödön számára. Utazásai, életmódja, családjá eltartása sok kiadással járt, ezért egyre fogyatkozó vagyona pótlására vállalkozásokba kezdett. A vállalkozások iránti lelkesedése már a kibontakozó kapitalista gazdaság kiaknázására irányult, de erre sarkallta az is, hogy „atyja dicsőséges hírnevére nem akart szegényt hozni”.

Széchenyinek kitűnő elgondolásai voltak, amelyek sokszor évtizedekkel megelőzték korát, kortársai azonban nem méltányolták, utópiának, megvalósíthatatlannak tartották azokat. Ellenségei, rosszakarói is igyekeztek kedvét szegni. Állandóan újat akart, egyszerre sok célját akarta megvalósítani, ami szétforgácsolta energiáit. A sikertelenség esetén elcsüggedt, majd ismét más tervek felé fordult.

A Széchenyi Ödön szemei előtt édesapja nagyszabású terve lebegtek, s célja az volt, hogy „boldogult atyja áldásdús nyomdokait követve, tehetsége szerint iparkodjék hazánk anyagi jólétét előmozdítani”. Tisztában volt azzal, hogy nincs megfelelő szakképzettsége, ezért önkéntes szolgálatot vállalt a Dunagőzhajózási Társaság hajóján, és hajóskapitányi oklevelet szerzett. Évekig készült föld- és vízrajzi tanulmányokkal régi terve, a Pesttől Párizsig tartó vízi út végighajózására. A „Hableány” nevű gőzhajót kifejezetten erre az útra építtette, melyet a fővárosban készítettett magyar anyagokból, magyar iparosokkal és magyar munkásokkal. Ő volt a hajóskapitány, a helyettese és kormányosa Follmann Alajos, az Egyetértés Pest Hajóklub elnöke, legénysége egy gépész, egy fűtő és egy szakács volt.



A „Hableány”, Gróf Széchenyi Ödön hajója



A Hableány útja (lilával) Budapestről Párizsba (forrás: kriegsmarine.hu)

1867. április 6-án indultak az újpesti Téli Kikötőből, és 1867. május 18-án érkeztek Párizsba, 43 nap után a Duna-Majna-Rajna-Szajna folyókon keresztül a párizsi világkiállításra. Nagy feltűnést keltett a Szajnáan, a párizsiak csodájára jártak a magyar gróf gőzhajójának, „ezren és ezren akarták látni a csodát, mert magyar lobogóval a Szajnáan még sohasem jelent meg magyar hajó.” Jules Verne fogadta elsőként, és III. Napóleon francia császár is járt a Hableány fedélzetén. Teljesítményét, egyedülálló, vakmerő vállalkozását a francia Becsületrenddel ismerte el a francia uralkodó, hajóját a párizsi világkiállítás „csinosságáért” aranyéremmel jutalmazta. Széchenyi az utazással be akarta bizonyítani, hogy az ország vízi úton összeköttetést teremthet a nyugattal. Az Eiffel-torony közelében a Szajna partján ma is látható az a kétnyelvű emléktábla, ahol 1867. május 18-án partra szállt. A gróf útjáról naplót vezetett, melynek egy részét a Magyarország és a Nagy-világ című lap 1867. november 2-ai száma közölte.



Emléktábla a Szajna partján

(fotó: Wikipedia)

Széchenyi a Közmunkák Tanácsának tagjaként a főváros fejlesztése ügyében is munkálkodott. Az 1867-ben megrendezett párizsi világkiállításról hazatérve kérvénnyel fordult Buda székesfőváros tanácsához, melyben egy személy- és áruszállításra alkalmas „emelőgép” megépítését javasolta a budai várhegy oldalában, mely „megkímél nemcsak fáradságot és időt, hanem a budai vár lakóinak és háztulajdonosainak csekély ár fizetése mellett a legnagyobb kényelmére válna”. A kötélvontatású hegyi vasút, ahogy akkor nevezték, a budavári lakosok és háztulajdonosainak elkészültéig „ezen vállalatra egy előleges kizárólagos engedélyt kegyesen kiszolgáltatni negyven évre, a hely kiszemelésére pedig bizottmány” kiküldését kérte.

Amikor híre ment a gróf beadványának, sokan kinevették, mások azt mondták: ha az „emelőgép” fel is épül, bele nem ülne, mert akik beleülnek, azok biztosan ki fogják a nyakukat törni.”

Valóban merész vállalkozásnak tűnt az elképzelés, amikor azonban a gróf 1867. november 13-án a terveket is bemutatta Buda város tanácsának, már komolyan foglalkoztak az ügygel. „A Hon” című esti lap 1867. november 8-ai száma már írt a tervről, s arra hivatkozott, hogy a párizsi világkiállításon is működött egy ilyen gép, amely a közönséget gőzrővel a „roppant magas palota” tetejére emelte. Mint a cikk írja, a párizsi szállodákban is vannak ilyen gépek [liffek].

Buda szabad királyi főváros tanácsa és Széchenyi között a vállalkozási szerződés megkötésére 1868. január 18-án került sor. Az engedélyt negyven évre kapta, mely a sikló átadásakor lépett életbe. A szerződés feltételeit mindkét fél elfogadta, ennek dokumentuma az **5. sz. forrásban** olvasható.

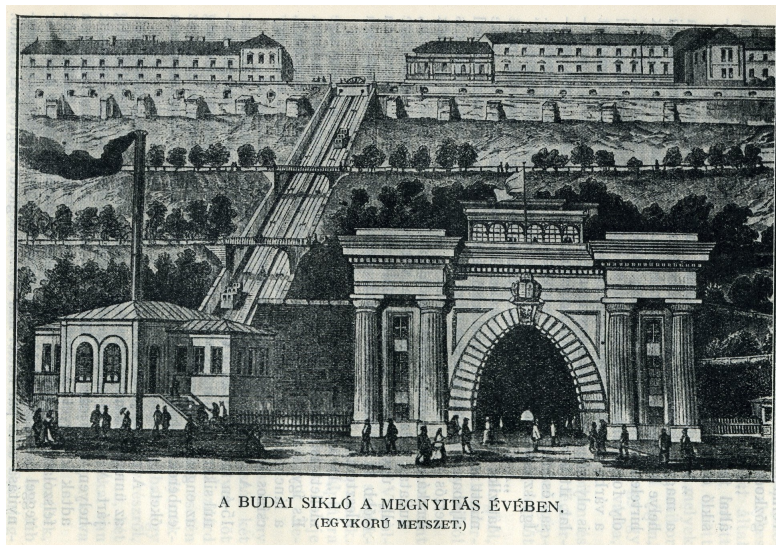
1868. január 24-én „Buda Sz. kir. főváros közönsége” a várbeli közlekedés és forgalom megkönnyítése érdekében Széchenyi beadványát „kedvezőnek” ítélte, a kérelmet a belügyminiszter „kegyes figyelmébe” ajánlotta és „kegyes pártfogását” esedezve kérte annak megvizsgálását „a várerődítési szempontok veszélyeztetésében gyökeredző aggályai” szétosztatásának érdekében. **(Lásd az 1-4/a. számú forrást!)**

Forrásközlésünk külön érdekességét az adja, hogy Széchenyi Ödön saját kezűleg írt levelet báró *Wenckheim Béla* belügyminiszternek 1868. február 4-én, melyben jelezte: „utasítottam, hogy a tervezett Siklóhoz szükségelt telkek átengedése iránt az illető katonai hatóságokhoz forduljak és ezzel magamat érintkezésbe tegyem”. **(Lásd a 4/b. forrást!)**

A sikló leendő építési helyszíne 1875-ig várerődítési terület volt, így a bérbeadás feltételül kikötötték: ha katonailag szükséges, a Siklót kártérítés nélkül le kell bontani. 1868. május 25-ére azonban elhárult az utolsó akadály is a budai gőzsikló megépítése elől, mivel Széchenyi megszerezte Buda városa, a Belügyminisztérium, a Közlekedési Minisztérium, valamint a budai „Császári és Királyi Hadi Főparancsnokság” támogatását. Az aláírt építési szerződésben kikötötték: a Siklót egy év múlva üzembe kell helyezni.

A gőzsikló az 1870. év elejére készült el, s február 15-én megtartották a terhelési és fékpróbát, ami kifogástalanul sikerült. Addig, amíg a közforgalomba helyezésre a hatóság az engedélyt megadta, ingyen szállították le és fel az embereket, hogy „a veszélyesnek látszó úthoz hozzászoktassa őket”.

A „Budai Hegypálya”, a Sikló ünnepélyes megnyitására 1870. március 2-án került sor, Európában másodikként. A Pesti Napló 1870-ben így méltatta: „A rajta való járás igen kellemes, éppen semmit sem ráz, a le vagy felmenetel egy perc műve.”



Széchenyi gróf vállalkozásának az adta különös jelentőségét, hogy a sikló átadása, mint új közlekedési útvonal „megbecsülhetetlen jótétemény” volt, mivel a budavári palota megközelítését és a városban található közhivatalokat már nemcsak gyalogszerrel vagy a hosszú időt igénybe vevő bérkocsin (konflis, fiáker) lehetett megközelíteni.

A budai gőzsikló olyan nagy sikert aratott, hogy több helyen terveztek hasonlót építeni a budai hegyek oldalában, pl. a Tabán és a Svábhegy között, valamint a Döbrentei tér és a Citadella között, ezek megépítésére azonban a pénzihiány miatt nem került sor.

Széchenyi nyugat-európai utazásai során felismerte, hogy nagyobb idegenforgalomra csak akkor számíthat az ország, ha az országba érkezők számára szállodákat, azokban a kornak megfelelő berendezést, ellátást és kiszolgálást találnak. Mindössze néhány szálloda volt a fővárosban, de ezek nem feleltek meg az igényeknek, ezért égetően szükség volt új szállodák építésére, amelyek üzleti vállalkozásoknak is jónak látszottak. Széchenyi 1868-ban kérelmezte, hogy a felesége, *Almay Irma* tulajdonát képező Fő utca 72-73. szám alatti telken található háromemeletes házat „Széchenyi” szállodává alakítsa, melyre 1870-ben meg is kapta a működési engedélyt. A budai szállodától függetlenül a pesti szállodaépítésről sem mondott le. Ennek érdekében, 1868-ban létrehozta az Első Magyar Szálloda Rt.-t, majd három év múlva már vendégeket fogadhatott a Duna-parton álló Grand Hotel Hungária, ami akkor Európa egyik legjobban berendezett luxusszállodája volt. Széchenyi nemcsak a jómódúak igényeit vette figyelembe, hanem a kispénzű, drága szállodai szobát igénybe venni nem tudó átutazókról sem feledkezett meg. 1873-ban kérvényt adott be „olcsó éji tanyák” felállításának engedélyezésére a főváros tanácsához. A terv pénzügyi akadályok miatt azonban nem valósult meg.

1867-ben részt vett a későbbi MÁVAG gyár alapjául szolgáló Magyar Svájci Gépgyár Rt. alapításában. Tervei között szerepelt egy folyami hajóút létesítése a Fekete-tenger és az Atlanti-óceán között, gőzkompjárat Buda és Pest között, országúti gőzmozdony közlekedés, utcai hirdetőablak elhelyezése, a Gellért-hegy rendezése és Nemzeti Pantheon kialakítása, valamint magántávirdek felállítására. Modern ötletei miatt nagy elismerés övezte egész Európában. Terveinek, elképzeléseinek nagy része évek, évtizedek múlva valósult meg, pl. 1874-ben a Fogaskerekű Vasút vagy 1911-ben a népszálló építése.

A török tűzoltóság megszervezése

Széchenyi Ödön 1870 júniusában Konstantinápolyban járt, éppen egy tűzvész után. A tűzvészben számos követség leégett, és sok nyugati érdekeltségű épület ért tűzkár. A konzulátusok panasszal éltek a török portánál, és kérték a szultánt, hogy a város védelmére szervezzen rendszeres tűzoltóságot. Mivel Széchenyi éppen ott-tartózkodott, felajánlotta segítségét, hogy magyar mintára felállítsa a tűzoltóságot. Ekkor még nem, de 1874-ben meghívást kapott a török szultántól a konstantinápolyi tűzoltóság megszervezésére. Gróf Zichy Ferenc megbízásából és a külföldi követekkel történt egyeztetések alapján, a szultán diplomáciai úton érintkezésbe lépett I. Ferenc Józseffel, aki személyesen is ismerte Széchenyit, s kérte, hogy a gróftól küldje ki Konstantinápolyba a tűzoltóság megszervezésére és begyakorlására. Ekkor még csak arról volt szó, hogy a gróf rövid időre hagyja el hazáját, s hazajön, ha feladatát teljesítette. Széchenyi kétnapi gondolkodási időt kért, s miután az ajánlat anyagilag igen kecsesítő volt, s itthoni adósságai is erre ösztökélték, elfogadta a megisztelő meghívást, és 1874. október 12-én Follmann Alajos társaságában elindult Törökországba. Széchenyi rendkívül nehéz körülmények, zavaros bel- és külpolitikai viszonyok között kezdte meg tevékenységét. Törökországban nemcsak a tűzoltás megszervezésével foglalkozott, hanem az Isztambul-Galata városrészben építtetett egy siklót, magyar mintára, azzal a különbséggel, hogy ott az egy földalatti alagútban közlekedik, s mindkét állomását freskókkal díszítették. Megalapította a katonai berendezkedésű tűzoltó dandárt, melynek főparancsnoka lett, tűzoltó laktanyát, gyakorlóteret és szálláshelyet is építtetett. Az egymást váltó török szultánok értékelték, megbecsülték munkáját, több kintetést és magas katonai rangot kapott. Élete végéig Törökországban maradt, de amikor tehetette, hazalátogatott. Erre csak néhányszor volt alkalma, mivel a szultán nem engedte el. Amikor Magyarországon megjelent a nyilvánosság előtt, mindenütt ünnepelték. 1880-ban édesapja szobrának leleplezése, 1883-ban a Budapesti Önkéntes Tűzoltó Testület 5000. éjjeli őrsége és a Széchenyi-serleg felavatása alkalmából térhetett haza. A 6000. éjjeli őrségre, melyet 1886. június 18-án és az 1889. március 9-én tartott 7000. őrségre való meghívást levélben köszönte meg, de hazajönni nem tudott. Harmincéves tűzoltói jubileumát 1892-ben ünnepelte. Ebből az alkalomból a konstantinápolyi ünnepségeken való részvételre a Tűzoltó Közlöny 1892. május 14-ei számában felhívást tett közzé, melyre

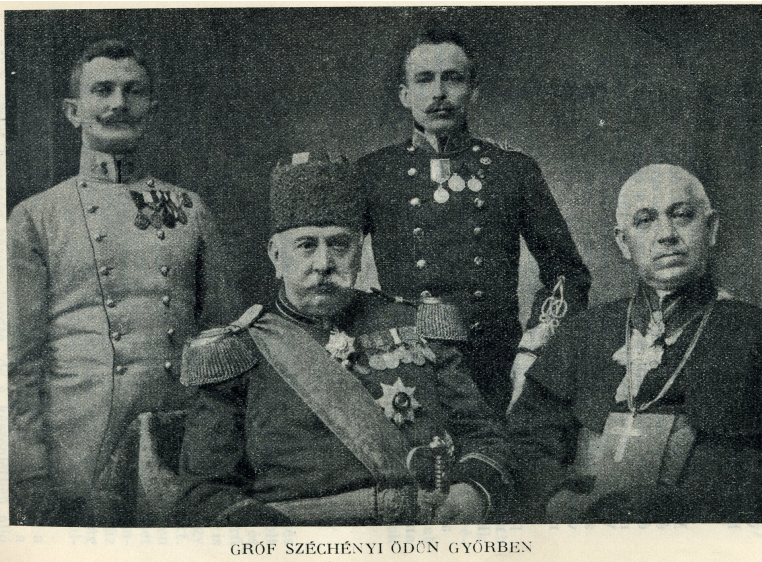


GRÓF SZÉCHÉNYI ÖDÖN,
MINT A TÖRÖK TŰZOLTÓSÁGOK MEGSZERVEZŐJE

62 fő jelentkezett, köztük tűzoltósízek, tűzoltók, hozzátartozók és érdeklődők. 1892. július 9-én nyolc kocsiból álló különvonat indult Konstantinápolyba a jubileumi ünnepekre. A küldöttség ajándéka egy magyar, díszesen felszerszámozott fogat volt, melynek bakján csikós ruhában egy „nagybajuszú székesfehérvári legény” ült. A gróf nagy örömmel fogadta a szokatlan ajándékot, beleült a kocsiba, és valóságos díszmenetben vonult végig az utcán ujjongó lelkes tömeg előtt. Az ünneplésen török főváros lakói mellett a szultán és a török hadsereg vezetői is részt vettek. A magyar küldöttség megtekinthette a szultán palotáját, a főváros nevezetességeit, majd látványos tengerész-tűzoltó bemutaton vettek részt. A társaság tiszteletére adott ebéd után a küldöttség tagjai hazautaztak. „Jangin pasa” - vagyis a „Tűz pasa” jubileumáról nemcsak a törökországi, de a magyar és más országok napilapjai is megemlékeztek.

1897-ben tartották a Budapesti Önkéntes Tűzoltó Testület tizezredik éjjeli őrségét, amelyre Széchenyi Ödönt görög származású második felesége is elkísérte .

Széchenyi pasa az első világháború harci tevékenységeiben nem vett részt, tűzoltói és helyőrségi szolgálatot látott el, a háború befejezése és a török birodalom összeomlása után főparancsnoki teendőit továbbra is ellátva helyén maradt, majd 1921-ben vezetésével megkezdtek a katonai tűzoltóság feloszlását és az újjászervezett tűzoltóság felállítását, melynek teljes átszervezését már nem érte meg. 1922. március 23-án halt meg, s a ferikői római katolikus temetőben helyezték örök nyugalomra katonai pompával második felesége és a feltehetően csecsemő vagy kisgyermek korában elhunyt György fia mellé. Temetéséről a Nemzeti Újság 1922. április 5-ei számában emlékezett meg, a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség pedig gyászjelentést adott ki haláláról.



GRÓF SZÉCHÉNYI ÖDÖN GYŐRBE

Emlékét a tűzoltók később sem feledték, melynek bizonyítékeként közöljük a budapesti önkéntes tűzoltóság fennállásának 80. évfordulója, valamint huszonezredik tűzörségének alkalmából készült forrást. Az eseményről a Magyar Távirati Iroda 1942. július 26-án számolt be, méltatva Széchenyi Ödön gróf tevékenységét. (**Lásd a 11. számú forrást!**)

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára forrásainak közlésénél a mai helyesírási szabályokat vettük alapul, néhány helyen azonban megőriztük a korszakra jellemző kifejezéseket. Célunk elsősorban az MNL OL-ban található dokumentumok bemutatása volt, más levéltárakban (pl. Budapest Főváros Levéltára) feltehetően további források találhatóak a témára vonatkozóan.

Források

1.

Széchenyi Ödön és Buda város hatóságának felterjesztése a Belügyminisztériumhoz egy bizottság létrehozása érdekében a budavári siklóhoz szükséges tér megvizsgálására

Buda, 1868. [?]

Magyar kir. Belügyminiszteri Elnökség

303. sz., 1868.

eln.

Tárgy: Gróf Széchenyi Ödön a budai vár oldalában általa fölállítatni szándékolt siklóhoz szükségelt tér megvizsgálására egy vegyes bizottmányt kér kiküldetni.

Itt egyúttal elintéztetik: Buda város hatóságának ugyan ezen tárgyban felterjesztvénye is.

Közlekedési miniszter úrnak

Gróf Széchenyi Ödön ide szánt folyamodványában előadván, miszerint a budai vár oldalában egy siklót szándékszik a szintén ide csatolt terv szerint fölállítani, és erre sz[abad] kir[ályi] Buda város hatóságától már az engedélyt is megnyerte, azon kérelemmel járul hozzám, hogy a kérdéses sikló felállításához szükségelt térnek egy polgári és katonai hatósági küldöttekből álló vegyes bizottmány által leendő megvizsgálását és meghatározását eszközölném ki.

Mielőtt e részben intézkedést tennék, van szerencsém N[agy]m[éltósá]godat, sz. k. Buda város ugyanezen tárgyban felterjesztvényének közlése mellett fölkérni, hogy a fennebbi terv, valamint az érintett kérelem iránti becses nézeteit velem, a közlemények visszaküldése mellett tudatni méltóztassék.

2.

Havas Sándor belügyminiszteri osztálytanácsos megbízása a tervezett sikló vegyes bizottsági teendőinek vezetésével

Buda, 1868. [?]

Magyar kir. Belügyminiszteri Elnökség

602. sz. 1868.

eln.

Tárgy: A budai cs. k. hadfőparancsnokság és gróf Széchényi Ödön által fölállítatni tervezett sikló ügyében

I.

Ngos Havas Sándor belügym[iniszter] osztálytanácsos Úrnak

A mint N[agysá]god előtt tudva van, gróf Széchényi Ödön azon kérelemmel fordult hozzám, hogy az általa a budai vár oldalában fölállítatni tervezett siklóhoz szükségelt tér megvizsgálása 's meghatározása végett, egy polgári 's katonai hatósági küldöttekből álló vegyes bizottmány küldetnék ki.

Miután gróf Széchényinek sz. k. Buda város közönsége által is támogatott fennebbi kérelme teljesítéséhez, a maga részéről már mind a budai cs. kir. hadfőparancsnokság, mind a m. kir. közlekedési minisztérium hozzájárult: azt szintén teljesíteni kívánván, részemről az érintett czélra alakulandó bizottmány tagjául ezennel Ngodat küldöm ki, egyszersmind a bizottmányi teendők vezetésével is megbízván.

Miről Ngodat a kérdéses siklóra vonatkozó tervrajzoknak, továbbá az annak fölállítását illetőleg gróf Széchényi és sz. kir. Buda város tanácsa közt létrejött felvételi ponzozatok, valamint az utóbbi által ez ügyben hozott határozat másolatának ide zárása mellett oly hozzáadással értesítem, hogy a helyszíni szemlének gróf Széchényi közbejöttével leendő megtartására f. hó 23-ik napját találtam kitézendőnek.

Egyszersmind megjegyzem, hogy a közlekedési minisztérium, valamint a nevezett város részéről kiküldendő bizottmányi tagok, úgyszintén gróf Széchényi is arra fognak utasítatni, hogy a bizottmányi működés megkezdése tekintetéből összejövetel helye 's közelebbi ideje iránt Nagysággal tegyék magukat előlegesen érintkezésbe. Ellenben az említett hadfőparancsnokság által kiküldött lovag Joélsan Robert cs. k. mérnökari őrnagy és a budai katonai mérnökhar igazgatója oda levén utasítva, hogy a bizottmány összejövetelének helye 's idejéről innen leendő értesítettését várja be, czélszerű lesz, ha őt e tekintetben Ngod közvetlenül értesítendi.

A bizottmány eljárása eredményének tudomásomra juttatását annak idején elvárom.

[1]868

Budán III.

II.

Közlekedési 's közmunka miniszter úrnak

Midőn a gróf Széchényi Ödön által, a budai vár oldalában fölállítatni tervezett siklóhoz szükségelt tér megvizsgálására 's meghatározására kiküldetni kért vegyes bizottmány tárgyalásának napjául f. hó 23-ikát egyúttal kitézőm: egyszersmind van szerencsém erről Nmgodat [...] hó 25-én 1780 sz. a. kelt becses irata folytán oly kéréssel értesíteni, hogy a bölcs vezetése alatt álló minisztérium részéről kiküldendő bizottmányi tagot oda utasítani méltóztatnék, hogy a bizottmányi működés megkezdése tekintetéből összejövetel helye és közelebbi időpontja iránt az általam kiküldött, 's egyszersmind a bizottmányi teendők vezetésével is megbízott Havas Sándor belügyminisztériumi osztálytanácsossal tegye magát érintkezésbe.

[1]868

Budán III.

III.

Sz. k. Buda város közönségének

A gróf Széchényi Ödön által, a budai vár oldalában tervezett sikló felállítását ellen az itteni cs. k. hadfőparancsnokságnak elvileg észrevétele nem levén, részemről pedig e vállalatot közlekedési miniszter úrral együtt pártolandónak találván: a kérdéses siklóhoz szükségelt tér megvizsgálására 's meghatározására gróf Széchényi, valamint a (czím) által is kiküldetni kért vegyes bizottmány összeállítása iránt intézkedtem, 's egyszersmind a bizottmányi tárgyalás határpapjául f. hó 23-ikát kitéztem.

Miről a (czímet) f. évi január hó 24-én 767 sz[ám] a[latt] kelt fölterjesztvénye kapcsán oly fölhívással értesítem, hogy a fennebbi bizottmányban leendő képviseltetése iránt, szintén intézkedjék, 's a részéről kiküldendő bizottmányi tagokat oda utasítsa, hogy a bizottmányi működés megkezdése tekintetéből összejövetel helye 's közelebbi időpontja iránt, a vezetésem alatt álló minisztérium részéről általam kiküldött, 's egyszersmind a bizottmányi teendők vezetésével is megbízott Havas Sándor osztálytanácsos úrral tegyék magokat érintkezésbe.

Végül megjegyzem, hogy ez ügyben gróf Széchényi Ödönt egyúttal közvetlenül értesítem.

IV.

M[éltósá]gos Gróf Széchényi Ödön Úrnak

Múlt hó 4-én hozzám benyújtott beadványra vonatkozólag van szerencsém Mgodat értesíteni, hogy az általa a budai vár oldalában tervezett sikló fölállítását ellen a budai cs. kir. hadfőparancsnokságnak elvileg észrevétele nem levén, 's a kérdéses vállalatot részemről, közlekedési miniszter úrral együtt pártolandónak találván: egyúttal a Mgod által, az érintett siklóhoz szükségelt tér megvizsgálása s meghatározása végett kiküldetni kért vegyes bizottmány összeállítása iránt intézkedtem, 's ezen bizottmány által az illető helyszíni szemlének Mgod közbejöttével leendő megtartására f. hó 23-ik napját tűztem ki.

E célból szíveskedjék Mgod magát a bizottmány összejövetelének helye 's közelebbi időpontja iránt a vezetésem alatt álló minisztérium részéről általam kiküldött 's egyszersmind a bizottmányi teendők vezetésével is megbízott Havas Sándor osztálytanácsos úrral érintkezésbe tenni.

Egyúttal tudatni kívántam Mgoddal, hogy a m. k. közlekedési 's közmunka részéről a sikló tervezett szerkezetére nézve némely észrevételek tétettek. Nevezetesen a biztonság érdekében alkalmazott ruganyban tartott fogó készletre nézve megjegyeztetett, miszerint nagyobb biztonság tekintetéből kívánatos volna, hogy mindegyik kocsi két ily fogó párral láttatnék el; továbbá, hogy a kocsi tervezett szerkezete biztonsági tekintetben azért sem nyújt elegendő megnyugvást, mert a rajz szerint a kocsi súlypontja majdnem azon tengely fölött fekszik, mely Pest felé esik, s e miatt a kocsi azon ütés következtében, mely a húzó kötélnek elszakadása esetében a fogókészlet által okoztatnék, tökéletesen fölbukhatnék, a siklón nagy sebességgel lecsúsznék, 's bizonyosan összezúzatnék, miért is szükséges lesz az említett tengelyt a kocsinak Pest felé eső széléhez közelebb helyezettetni, mint az a rajzban tervezetik, vagy mi legjobb volna, e tengelyt a kocsinak nevezett szélére alkalmaztatni.

Végül fölhívom Mgodat, hogy a kérdéses sikló felállítása esetére, a részletes terveket a munka megkezdése előtt hozzám bemutatni szíveskedjék.

[1]868

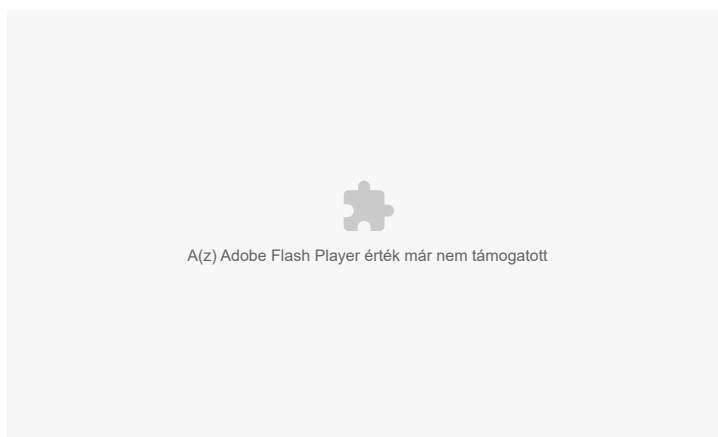
Budán, III.

Jelzet: MNL OL K 148-1868-10610-(602/elh.-1868) - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Polgári kori kormányhatósági levéltárak. Belügyminisztériumi levéltár. Belügyminisztérium. Elnöki iratok.- Eredeti, kézzel írt, aláírás nélküli levél.

3.

A m. kir. közmunka és közlekedési minisztérium levele az építendő siklóról Wenckheim Béla belügyminiszternek

Buda, 1868. február 25.



MAGYAR KIR. KÖZMUNKA ÉS

KÖZLEKEDÉSI MINISTERIUM

1780. sz.

Nagyméltóságú báró, Miniszter Úr!

A budai vár oldalában felállítandó sikló tervezete műszakilag átvizsgáltván, van szerencsém azt vonatkozólag folyó évi február 7-én 303 eln. sz. a. kelt becses átiratára a közleményekkel együtt azon megjegyzés mellett tisztelettel áttenni, hogy a sikló szerkezete ellen műszaki szempontból ellenvetés nincsen ugyan, azonban a biztonság érdekében alkalmazott ruganyban tartott fogó készletre nézve megjegyzendő, hogy nagyobb biztonság tekintetéből kívánatos volna minden kocsinak két ily fogó párral való ellátása.

A kocsi tervezett szerkezete, továbbá a biztonság tekintetéből nem nyújt elegendő megnyugvást. Mert a rajz szerint a kocsi súlypontja majdnem azon tengely felett fekszik, mely Pest felé esik. Emiatt a kocsi azon ütés következtén, mely a húzó kötélnek elszakadása esetében a fogó készlet által okoztatnék, tökéletesen fölbukhatnék a siklón, nagy sebességgel lecsúsznék és bizonyosan összezúzatnék. Szükséges lesz ennél fogva az említett tengelyt a kocsinak Pest felé eső széléhez közelebb helyezettetni, mint az a rajzban tervezetik, vagy mi legjobb volna, e tengelyt a kocsinak nevezett szélére alkalmaztatni.

Különben, van szerencsém Nagyméltóságodat tisztelettel fölkérni, hogy a kiküldendő vegyes bizottmány tárgyalásának napját tudatni szíveskedjék a végből, hogy ezen minisztérium részéről is a műszaki érdekét képviselő közeget küldhessek ki.

Midőn végül még a szóban levő vállalatot, mint olyat, mely a közönség érdekeit a budai várral könnyű és olcsó közlekedés tekintetéből jelentékenyen előmozdítja, Nagyméltóságodnak a legmelegebben ajánlanám, még különösen. [!] Az iránt van szerencsém Nagyméltóságodat megkeresni, hogy a vállalkozókat a részletes terveknek a munka megkezdése előtti bemutatására felszólítani, és hogy a vállalat nemsokára remélhető létesítésekor a megnyitás előtt eszközöndő bizottmányi vizsgálat megtartásának idejéről eleve értesítést adni szíveskedjék.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem nyilvánítását

Budán [1]868 évi február hó 25-e

A miniszter távollétében

Hollán [?]

Nagyméltóságú báró Wenckheim Béla úrnak

magyar kir. belügyminiszternek

4.

a.

Buda szabad királyi város közönségének levele Wenckheim Béla belügyminiszternek a sikló felállítása érdekében

Buda, 1868. január 24.

767. sz

[1]868

Nagyméltóságú m. kir. Belügyminiszter Úr!

Gróf Széchenyi Ödön e város közönségéhez engedélyért folyamodott, a várrali közlekedés és forgalom kö[n]nyítése szempontjából siklót felállíthatni.

A város közlekedésére nézve e vállalat mindenestre csak kedvezőnek tartathatván, mi vele az ./. alatt idezárt pontozatokat állapítottuk meg 's neki magunk részéről a 2/. alatt másolatban idezárt tanácsi határozattal a kívánt engedélyt meg is adtuk, de egyúttal utasítottunk: miszerint magának a tervezett siklóhoz szükségelt telek átengedését az illető katonai hatóságtól eszközölje ki.

E határozatunk folytán nevezett vállalkozó úr alkalmasint Excellentiád kegyes pártfogását fogja kikérni 's mi a magunk részéről, tekintetbe véve a közönségnek nyújtandó kényelmet és könnyítést a várba, mint a magas Minisztériumok székhelyéhez jutásában, e kérelmét előre és kegyes figyelmébe ajánlani és esedezni bátorkodunk: miszerint a magas közlekedési Minisztériummal egyetemben, előbb az illető vállalathoz szükségelt teleknek a helyszínén egy katonai és polgári hatóságok küldötteiből álló vegyes bizottmány által, leendő megvizsgálását kieszközölni, ahhoz minket is meghívni és ha e bizottmány jelentéséből kiderülne: hogy a vállalat ellen fontos akadályok fel nem merülnek, hatalmas befolyásával szinte odahatni méltóztassék: miszerint a katonai hatóságnak netalán a várerődítési szempontok veszélyeztetésében gyökeredző aggályai szétoszlassanak és a szóban álló vállalat létesítése megengedtessek.

Kik egyébiránt maradunk

Excellentiádnak

Budán 1868. január 24-én

alázatos szolgálói

Buda Sz[é]k[es]főváros

Közönsége

b.

Széchenyi Ödön beadványa Wenckheim Béla belügyminiszternek az építendő siklóhoz kiválasztott telek megvizsgálásáért

Pest, 1868. február 4.



Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Én még múlt év november havában sz. kir. Buda városa Tanácsához a vár oldalában felállítható Sikló engedélyezéséért folyamodtam és f. é. január 24-én 767/[1]868 sz. alatti Határozat szerint ezen Siklónak - a bemutatott Tervek szerinti felállíthatása meg is adatott, és erre nézve a szükséges pontozatok már meg is állapítottak. - Miután azonban ezen határozatban arra is utasítottam, hogy a tervezett Siklóhoz szükségelt telek átengedése iránt az illető katonai hatóságokhoz forduljak, és ezzel magamat érintkezésbe tegyem:

Teljes tisztelettel bátorkodom a Magas Kir. Belügyminisztériumot az íránt felkérni; miszerint a Magas Kir. Közlekedési Minisztériummal, valamint a Buda városi Tanács által kiküldött tagjaival egyetemben a Vállalathoz szükségelt telkeknek a helyszínén egy katonai és polgári hatóságok küldötteiből álló vegyes Bizottmány által leendő megvizsgálását és meghatározását kieszközölni, egy napot az összejövételre kitűzni, és engemet is erről kegyesen értesíteni.

Maradok

Pesten 1868. Február 4-én

A Nagyméltóságú Miniszter Úrnak

alázatos szolgája
Gróf Széchenyi Ödön

Jelzet: MNL OL K 148-1868-10610-(1780/eln.-1868) - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Polgári kori kormányhatósági levéltárak. Belügyminisztériumi levéltár. Belügyminisztérium. Elnöki iratok. - Eredeti, kézzel írt, aláírással ellátott felterjesztés.

5.

Buda szabad királyi főváros tanácsának vállalkozási szerződése Széchenyi Ödönnel

Buda, 1868. január 18.

BUDA SZABAD KIR.
FŐVÁROS TANÁCSA

Másolat

Feltételi pontozat. I. az engedély 40 évre adatik azon naptól számítva, melyen a sikló a közhasználatnak átadatik.

II. A vállalkozó köteles az ezennel megadott jogért évenként előlegesen 10 db aranyat természetben a városi házipénztárba díj gyanánt befizetni.

III. A vállalkozó köteles a siklót a bemutatott terv szerint építeni. Magától értetődéven, hogy mind a sikló, mind az ehhez szükségelt épületek felállításához a hatósági építési engedély lesz kinyerendő.

IV. Vállalkozó köteles a földmunkálatai által támadó földtöbbletet a Lánchíd közelében a mérnöki hivatal által kitűzött helyen és irányban a Duna-parton saját költségén lerakni.

V. Vállalkozó köteles a kinyerendő végleges engedélytől számítandó egy év alatt a siklót a közforgalomnak átadni, különben az engedély elvész.

VI. Miután 40 év leforgásával az egész vállalat Buda sz. kir. főváros tulajdonába megy által, köteles vállalkozó ez időpont beálltával a siklót minden menet felszerelvényeivel és üzleti épületeivel, valamint gépeivel tehermentesen és minden kártalanítási igény nélkül üzletképes állapotban a város birtokába átboocsájtani. Ezen jog biztosítása céljából egyrészt joga van a városnak a vállalathoz tartozó minden eszközöket és tárgyakat a 40 évet megelőző öt évben évenként leltározni, másrészt pedig mind a siklóhoz, mind az üzleti épületekhez szükségelt telkek, valamint az arra emelendő pálya vagy egyéb az üzlethez tartozó építményekhez, a városnak 40 év múlva esedékes joga betábláztatik oly hozzá[a]dással, hogy ezen telkek a városi hatóság beleegyezése nélkül megterhelendők vagy kicserélendők nem lesznek.

VII. Ha a vállalat a 40 év leforgása előtt bármi oknál fogva megszűnnék, előjoga van a városnak azt becsáron átvenni, mely becsárból az üzlet kezdetétől lefolyt évek számával egyenes arányban álló 40-ed résznek le lesznek számítandók. - Ha pedig a városi közönség ezt nem akarná, jogában áll a vállalat létesülte által változott telkeket, előbbeni állapotukba visszahelyezni, minek költségei maguk a telkek és az arra emelt építmények értékéből fognak fedeztetni.

VIII. Azon kívül jogában áll a városnak a vállalatot vállalkozótól vagy annak jogutódjaitól bármikor megváltani, köteles levén, ha ez eset az első 20. engedélyi év alatt adná magát elő, az eredeti felállítási tőkét kétszeresen, ha pedig a másik 20. évben történik, az eredeti felállítási tőkét és ugyanezen összeget azonban a másik 20. év kezdetétől számítandó évek után évenként 5% levonásával, kifizetni.

IX. Vállalkozó köteles magát minden, a rend és biztonságra célzó hatósági intézkedéseknek alávetni. Különösen fenntartatik a jóváhagyásnak a menetrend és vitelbeni szabályzat. A vitelbérré előre is megjegyeztetik: hogy azon esetben, ha a megállapítandó vitelberek folytán a befolyandó jövedelemből a kezelési költség az amortisationalis összeg és a 6% kamaton kívül, még az egész befektetett tőkére nézve több mint 15% nyeresemény többlet éretnek el, vállalkozó köteles a vitelbéreket aránylag leszállítani.

X. Mindenek előtte a sikló az általános használatnak átadatnék, hatósági felügyelet alatt nyilvános próba lesz eszközzendő, melynél az illető kocsik a lehetőnél kétszeres súllyal terhelhetvéen, a tökéletes biztonság lesz kiderítendő.

XI. A vállalat, mind az országfejedelmi adó, mind a községi pótdóra nézve a fennálló vagy felállandó rendszabályoknak leend alávetve.

XII. Ha a fenn kitétt engedélyi idő alatt újabb siklók tervezetnének, vállalkozó úrnak előjog engedtetik: hogy azt ugyanazon feltételek alatt, önmaga építheti, de köteles ez íránt legfeljebb 3 hónap alatt nyilatkozni. Megjegyeztetvéen: hogy az általa felállítandó siklótól fel és lefelé 50 ölnyi távolságra siklónak felállítása egyáltalán nem fog engedtetni.

XIII. Ha vállalkozó jelen vállalatot egy részvény társaságra ruházná át, akkor e társaság ugyanazon jogokban részesül, de ugyanazon köteleességeket is átvállalja, hozzá tevéen: hogy ily társulat igazgatósági és székhelye mindenkor Buda.

Kelt Budán, 1868. január 18-án. A feltételi pontozatokat elfogadom Gf. Széchenyi Ödön mr. Dr. Ország Sándor mr. tanácsosnak, mint a kir. bizottmány elnöke.

Dr. Ország Sándor
tanácsnok

6.

Buda szabad királyi főváros tanácsának 1868. január 24-én tartott ülésének jegyzőkönyve

Buda, 1868. január 24.

Kivonat

Buda sz. kir. főváros tanácsának 1868. január 24-én tartott ülése jegyzőkönyvéből

767. sz.

[1]868

Grf Széchenyi Ödön úr által tervezett sikló tárgyában;

határozottat:

A gazdasági bizottmány eljárásának helyeslése és az általa fogalmazott általános pontozatok elfogadása mellett Gf. Széchenyi Ödön úrnak ezennel a hatósági engedély az általa tervezett siklónak a bemutatott tervek szerinti leendő felállításához ezennel megadatik, azon feltétel alatt, hogy 1ór [először] magának az illető katonai hatóságtól a területre nézve az engedélyt kieszközölje;

2or [másodszor,] hogy az építés megkezdése előtt egyrészt az építési engedély kinyerése és a szerződés végmegállapítása és megkötése végett újólag e tanácshoz folyamodni köteles.

Tekintetbe véve egyébiránt: hogy a tervezett sikló felállítása a váralli közlekedést tetemesen könnyítendő, 's így a városra nézve kívánatos minden egyéb vállalatokra ebből vonható következtetések nélkül egy pártoló felterjesztés rendeltetik a nmlt. m. kir. Belügyminisztériumhoz tétetni.

Miről Grf. Széchenyi Ödön úr a csatolmányok visszaszolgáltatása és az általa elfogadott szerződési pontozatok kiadása mellett határozatilag a nagy[mé]rt[ságú] m. kir. Belügyminisztérium felterjesztés útján értesíttetni rendeltetik.

Kelt mint fent.

Kiadta

Ti[...]| István

jegyző

7.

Gróf Széchenyi Ödön kítüntetése a Lipót Rend lovagkeresztjével

Buda, Bécs, 1871. november 14.

[...]

7.

Ő Felsége Személye körüli miniszter úr javaslata folytán, a minisztertanács

beleegyezik abba, hogy a következő személyiségek legfelsőbb kítüntetésre ajánltassanak. Nevezetesen

•a) *Bornches Frigyes* a magyar kir. Curia legfőbb ítélőszéki osztályának bírója 41 évre terjedő közszolgálat alatt szervezett érdemeiért a *Lipótrend lovagkeresztjével*,

•b) *Gróf Széchenyi Ödön*, a közérdekek előmozdítása, s különösen a tűzoltás körül tanúsított buzgó és sikeres tevékenysége elismeréséül, szintén a *Lipótrend lovagkeresztjével*,

•c) A pesti önkéntes tűzoltó egyesület következő tagjai, úgymint:

Krause Waldemár, Follmann Alajos, Richter Lajos, Bárány Nándor Ernő, a Nemzeti Színház melléképületében folyó hó 13-án kiűtött tűzvész továbbterjedésének rendkívüli bátorság, s elszántsággal eszközölt megakadályozásáért, az *arany érdemkereszttel*, *Fleischhacker Lajos, Koch Sándor, Schelesni János, Stettner Sándor és Weimann Béla* pedig, valamint a következő városi tűzoltók, névszerint *Rováti Vincze, Schlezák Ferencz, Schlezák András, Holzhauser Antal, Preizer Antal és Lutrin József* hasonló érdemeikért, az *ezüst érdemkereszttel*, végre

•d) *Galliai Izrael* a pozsonyi vasúti állomás főnöke ezen minőségében különösen a katonaság szállítása körüli gondossága, s pontossága által szerzett érdemeiért, a *Ferencz József-rend lovagkeresztjével* leendő legfelsőbb kítüntetésre.

[...]

Jóváhagyatott.

Kelt mint fent

Andrássy [Gyula]

Ezen jegyzőkönyv tartalmát tudomásul vettem.

Kelt Bécsben, 1871. évi november 14-én

Ferenc József

[...]

Jelzet: MNL OL K 27-1871. szeptember 19. 39. ülés, 7. napirendi pont. - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1867-1944. - Eredeti, aláírásokkal ellátott jegyzőkönyv.

8.

a.

Széchenyi Ödön budapesti tűzoltó parancsnok folyamodványa országos tűzoltó igazgatóvá történő kinevezésére

Buda, 1873. augusztus 19.

[...]

10.

Olvastatt gróf Széchenyi Ödön budapesti tűzoltó parancsnoknak a miniszterelnök úrhoz benyújtott folyamodványa, melyben magát országos tűzoltó igazgatónak megfelelő díjazással kéri kineveztetni.

Ezen folyamodvány a Budapesten fen[ő]álló tűzvédelmszabályok kipuhatólása és egyúttal a folyamodásra nézve javaslatlétel végett kiadatni határozottatott belügyminiszter úrnak.

[...]

Jelzet: MNL OL K 27-1873. augusztus 19. 42. ülés, 10. napirendi pont. - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1867-1944. - Eredeti jegyzőkönyv.

b.

A belügyminiszter előterjesztése gróf Széchenyi Ödönnek a budapesti államépületek tűzvédelmi felügyeletével történő díjazására

Buda, 1874. július 23.

[...]

4.

Belügyminiszter úr előterjesztette, hogy gróf Széchenyi Ödön, budapesti tűzoltó parancsnoknak felterjesztése, melyben magát a budapesti államépületek tűzvédelmi felügyeletével megbízatni kéri, a múlt évi augusztus hó 19-én kelt minisztertanácsi határozattal javaslatlétel végett hozzá utasítottatott.

Miután gróf Széchenyi kineveztetésének fő czélja az volna, hogy ő a budapesti államépületek közbiztonsági felügyeletével megbízatnék, mindenekelőtt igyekezett magának tájékozást szerezni arra nézve, hogy milyen államépületek léteznek a fővárosban. Az egyes minisztériumoktól nyert adatok szerint az itteni államépületek közel 15 millió forintnyi, tehát oly nevezetes értéket képviselnek, melynél fogva indokolva látszik, hogy azoknak tűzvész elleni megvédése érdekében némi pénzáldozat hozassék.

Ő ennél fogva javaslatba hozza, hogy gróf Széchenyi Ödön, kinek úgy a budapesti, mint a vidéki tűzvédség szervezése körül kitűnő érdemei vannak, az említett minőségben megfelelő cím és hatáskörrel, s 2000 ft évi fizetés és 400 ft kocsi átalányból álló díjazással kineveztetessék.

A tett javaslat elfogadtatván, belügyminiszter úr fölhatalmaztatott, hogy ezen összeget a jövő évi költségvetésbe fölvegye, s gróf Széchenyi kineveztetése esetében a hatáskörét szabályozó megfelelő utasítással ellássa.

[...]

Jelzet: MNL OL K 27-1874. július 23. 30. ülés, 4. napirendi pont. - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1867-1944. - Eredeti jegyzőkönyv.

9.

Minisztertanácsi ülés jegyzőkönyvrészlete Széchenyi Ödönnek, a Fővárosi Közmunkák Tanácsa tagjának lemondásáról

Buda, Laxenburg, 1874. július 30.

[...]

11.

Miniszterelnök úr előterjesztette, hogy báró Podmaniczky Frigyes, a fővárosi közmunkatanács alelnökének jelentése szerint gróf Széchenyi Ödön, a fővárosi közmunkák tanácsának a kormány által kinevezett rendes tagja ezen állásáról lemondott.

Ezen megürlt állomásra Buzetzy Pál m. kir. pénzügyminiszteri osztálytanácsos fog kinevezetni.

Kelt mint fent.

Bittó

Hitelesített az 1874-ik évi július hó 23-án tartott minisztertanácsi ülésben.

Terkovich János

jegyző

Ezen jegyzőkönyv tartalmát tudomásul vettem.

Kelt Laxenburgban, 1874. évi július hó 30-án.

Ferencz József

[császár]

[...]

Jelzet: MNL OL K 27-1874. július 20. 29. ülés, 6. napirendi pont. - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1867-1944. - Eredeti, aláírásokkal ellátott jegyzőkönyv.

10.

A magyar szent korona országai egyesített címere használatának engedélyezése a Magyar Tűzoltótsztek Országos Egyesülete részére

Buda, 1909. december 27.

[...]

13.

A miniszterelnök úr a minisztertanács hozzájárulását kéri ahhoz, hogy a „Magyar Tűzoltótsztek Országos Egyesületének a magyar szent korona országai egyesített címerének használatására az engedélyt díjmentesen megadhassa.

A minisztertanács hozzájárul.

Jelzet: MNL OL K 27-1909. december 27. 29. ülés, 13. napirendi pont - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1867-1944. - Eredeti jegyzőkönyv.

11.

Az önkéntes tűzoltóság nyolcvan éves fennállásának ünneplése az országzászlónál

1942. július 26.

A budapesti önkéntes tűzoltóság fennállásának nyolcvanadik évfordulóját, valamint huszonötödik tűzországát ünnepelte vasárnap az Erekye Országzászlónál, ahova azért vonult ki, hogy a mai küzdelmes időknek megfelelően Országzászló őrszolgálatl emelje ki nyolc évtizedes munkájában nemzeti hivatásának szerepét. A legutóbbi kormányrendelet három csoportba osztotta a magyarországi tűzoltószervezeteket: a hivatásos, az önkéntes és a gyári tűzoltóságokra. A testületek azonos formaruhát kaptak, azzal a megkülönböztetéssel, hogy a hivatásos tűzoltók hajtókája piros, az önkénteseké kéké, végül a gyáriaké zöld színű lett.

A kékhajtókás, önkéntes tűzoltóság tekinthet hazánkban a legrégebbi múltra vissza; még Széchenyi Ödön, Széchenyi István fia, aki mint később Széchenyi basa a törökországi tűzoltóság megszervezője lett, alapította 1862-ben. Nagy harcot kellett vívnia az akkori osztrák helytartótanáccsal, mely az első magyar tűzoltótestületben is hazafias megmozdulást látott és azért annak felállítását nem engedélyezte, mint ahogy is a testület később az államfenntartó munkának lett hordozója. Tagjai önzetlenül teljesítettek szolgálatot, „felebaráti szeretet tudatából - mint ahogy azt gróf Széchenyi Ödön által kiadott szabályzat előírja - és a becsületes munka szerzeményeinek tűzvészitől való megmentésére, megóvására vállalkoztak”.

Régi, nyolcvan éves, még néhai alapítója által adományozott és akkor felszentelt lobogója alatt vonult fel a tűzoltóság százada az Országzászló elé, melyet a székesfővárosi tűzoltóság zenekara kísért őrségváltásra. Ott voltak az őrségváltáson a tűzoltóság parancsnokai, régebbi tagjai és számos közéleti személyiség is. A Himnusz és a Hiszekegy elhangzása után az önkéntes tűzoltóság tisztikara nevében nemes Falussy Károly újította meg a három tűzoltó parancsra tett fogalmat, mely szerint ezek: az Istenben való hit és a családi élet szentsége, a magyar Hazához és a magyar rőghöz való törhetetlen ragaszkodás és végül a törvények és hagyományok tisztelete. „Feladatunk - mondott még -, hogy hazánkat a mai vérzivataros időkben, amikor harcolunk a bolsevizmus letöréséért, óvjuk a különböző

szélsőséges törekvések ellen, a nemzeti és erkölcsi törvényekhez ragaszkodó, erőlelkű és erősszívű polgárokat neveljünk." - Ezután az EONB nevében Preszly Lóránt ny. ezredes köszöntötte az önkéntes tűzoltóságot, kiemelve, hogy szolgálatuk valóságos „nobile officium” .

Végül a Szózat hangjai mellett feltűzte a régi zászlóra az EONB elismerését, az Országzászló zászlóérmét, melyet meghajtva a tűzoltószázad feszes díszmenetben vonult el az Országzászló előtt.

Jelzet: MNL OL K 418 a. sorozat, XXIV. évf., 198. sz., 2. kiadás, 1942. július 26. vasárnap, 2. oldal.- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Polgári kori kormányhatósági levéltárak - Sajtó Levéltár - Magyar Távirati Iroda Napi tudósítások.- Eredeti, gépellt tudósítás.

Címkék:

[Széchenyi István](#) ^[3]

[MTA](#) ^[4]

[Kossuth Lajos](#) ^[5]

[Magyar Távirati Iroda](#) ^[6]

[Széchenyi Ödön](#) ^[7]

[tűzoltóság](#) ^[8]

[tűzvész](#) ^[9]

Kiadás: 14. évfolyam (2014) 6. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/kuriozumok/grof_szechenyi_odon_a_magyar_magnas_es_a_torok_four.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/kuriozumok/grof_szechenyi_odon_a_magyar_magnas_es_a_torok_four.html

[2] http://mnl.gov.hu/a_het_dokumentuma/szechenyi_odon_a_tuzpasa.html

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szechenyi-istvan>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mta>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kossuth-lajos>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-tavirati-iroda>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szechenyi-odon>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/tuzoltosag>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/tuzvesz>